

quatenus ipsos repræsentant, umbram quamdam sanctitatis participant, ratione cujus sanctæ et sacræ per quamdam analogiam nominantur. In his ergo duobus punctis nihil amplius immorari existimo necessarium.

9. *Latriæ cultum imaginibus exhibere prohibitum est.* — Venio ad verbum *adorandi*, quod ad substantiam causæ, ut sic dicam, spectat. In quo iterum adverto, mutasse regem verbum venerandi, quo in principio confessionis suæ uti coeperat, in verbum adorandi, ut exaggeret vel magis apparentem reddat reprehensionis causam. Nos autem, ad verbi invidiam et amphibologiam tollendam, sicut in reliquiis fecimus, ita etiam hic interrogamus quid per verbum adorandi significare voluerit. Nam si illo utitur, ut antonomastice significat supremum et absolutum latriæ cultum soli Deo debitum, fatemur quidem ingenue inauditum esse antiquis, oportere imagines adorari. Imo nos addimus, non solum esse inauditum, sed etiam sæpissime negatum, non solum ab antiquis, sed etiam ab illis Patribus, quos rex ipse recentiores appellat, etiamsi ante mille annos præcesserint. Gregorius enim, lib. 7, in dict. 2, ep. 53, ad Secundinum, qui ab illo imagines petierat, ejus laudans desiderium, ait: *Scio quod imaginem Salvatoris nostri non ideo petis, ut quasi Deum colas, sed ut ob recordationem Filii Dei, in ejus amore recalescas, et nos quidem non quasi ante divinitatem, ante illam prosternimur, sed illum adoramus per imaginem, aut natum, aut passum, sed in throno sedentem recordamur.* Et infra, ep. 109 ad Serenum, et latius lib. 9, ep. 9, ad eundem, illum reprehendit eo quod imagines confregerit; zealum autem laudat, quoniam putaverat non esse adorandas, utique tanquam deos, seu tanquam idola, in quo aliqui errabant; ait autem Gregorius illos fuisse docendos et instruendos, ob privatam autem errorem non fuisse imagines confringendas.

10. Et in hoc sensu sæpe utuntur verbo adorandi antiqui Patres, ut supra annotavi, et in eodem dicitur in septima Synodo, act. 7, in definitione fidei, *secundum nostram fidem non exhiberi imaginibus veram latriam.* Et inferius Tharasius, in epist. ad Constantinum et Irenem, licet utatur verbo *adorandi*, statim explicat, non intelligere de divina adoratione, et ideo ostendit verbum *adorandi*, juxta græcam proprietatem, minores etiam adorationes comprehendere. Et in eodem Concilio, action. 3, Constantinus, Constantiæ

Episcopus, qui Iconomachus fuerat, abjurando hæresim, ita loquitur: *Complexor venerandas imagines, adorationem autem, quæ fit secundum latriam, hoc est Dei culturam, tantummodo Trinitati conservo;* et Adrianus Papa, in Epist. ad Constantinum et Irenem, et in altera Epistola ad Tharasium, accurate distinguit modum venerandi imagines, et interdum verbum *adorandi*, singulariter Deo tribuit, comparatione utique imaginum, quas dicit esse honorandas, licet interdum etiam dicat esse adorandas. Denique Concilium etiam Tridentinum, citato loco, imaginibus dixit, *debitum honorem, et venerationem impertiendam; per illas vero (ait) Christum adoramus, et Sanctos veneramur.* Sumpto igitur adorandi verbo in hac restricta significatione, immerito rex Ecclesiæ Catholice attribuit, quod imagines adoret, vel adorandas esse doceat. Incredible autem videtur, regem Angliæ tanta ignorantia rerum Romanarum laborare, ut sibi persuaserit, Romanam Ecclesiam hoc modo adorare imagines, aut Concilia, et Patres, qui pro imaginum veneratione pugnarunt, in hoc sensu fuisse locutos. Neque magis credibile est, per calumniam voluisse regem hoc crimen Catholicis imponere. Est ergo verisimilius, credere regem, quamcumque venerationem imaginum, præsertim sub specie sanctitatis et religionis, esse pravam, et inseparabilem ab idololatria, et ideo verbum adorandi in latiori significatione usurpasse.

11. *Imaginum adoratio ab Apostolis inchoata.* — Si ergo rex verbum adorandi in generali significatione, et de quacumque sacra veneratione intellexit, profecto non minus mirabile est quomodo ausus fuerit dicere, inauditum esse antiquis imagines adorari, seu adorandas esse, cum oppositum tam sit vulgare et evidens, ut vix possit ignorari. Nam imprimis in prædicta septima Synodo, et a Damasceno, in libris de Imaginibus, et ab Adriano I, Pontifice, lib. de Imaginibus contra libros Pseudocærol., et Jona Aurelianensi, et ab aliis recentioribus, tam multa ex antiquis Patribus ad hujus fidei et consuetudinis antiquitatem ostendendam allata sunt, ut nullus, qui ea legerit, dubitare possit hanc esse traditionem a temporibus Apostolorum inchoatam, et per continuum seriem ac successionem perpetuam in Ecclesia retentam. Primo enim ipsummet Christum imaginem sui non manu factam ad Abagarum misisse in Edessam, antiquæ historiæ ecclesiasticæ

referunt: Evagrius, lib. 4 Hist., c. 26; Nicephor., lib. 2, cap. 7; et Damasc., lib. 4 de Fide, c. 17; et recipitur in dicto Concilio Nicæno II, act. 5; et defenditur ab Adriano Papa, epist. 3. ad Carolum Magnum, cap. 48, qui etiam affirmat Stephanum Papam, prædecessorem suum, illam historiam approbasse.

12. Deinde in eodem Concilio Nicæno II, act. 1, Gregorius quidam, Episcopus Pessinuntis, refert canonem Apostolicum de imaginibus in templis collocandis, editum in Concilio Antiocheno, tempore Apostolorum coacto, cujus meminit Innocentius I, ep. 18 ad Alexandr., illiusque canones, ex inventis a Pamphilo in Bibliotheca Origenis, refert Turrianus, lib. 1 contra Magdeburgenses, c. 25, ubi hunc canonem de imaginibus plenius refert, quam in septima Synodo refertur, et sic habet: *Ne decipiantur salvati (id est fideles) ob idola, sed pingant ex opposito divinam humanamque manu factam, impermixtam effigiem Dei veri, ac Salvatoris nostri Jesu Christi, ipsiusque servorum, contra idola et Judæos, neque errent in idolis, neque similes fiant Judæis.* Ubi obiter notari potest, tantum abesse ut imagines sint idola, ut potius ad confutationem idolorum introductæ sint, et veluti ad medium inter judaismum et gentilismum tenendum, ut infra explicabo. Nota item est historia de antiquissima imagine Salvatoris, Cæsareæ collocata, a femina quam Dominus a profluvio sanguine liberavit, Matth. 9, quam refert Eusebius, lib. 7 Histor., cap. 14, qui addit non esse mirum, hoc effecisse feminam illam, in recognitionem accepti beneficii, cum et nos (ait) *Petri et Pauli Apostolorum, et Christi etiam ipsius imagines in picturis colorum varietate expressas conservatasque aspexerimus.* Eandem historiam de statua Christo erecta a prædicta muliere in memoriam beneficii refert Nicephorus, lib. 10, cap. 3, et addit a Juliano Apostata fuisse ablatam, et contumeliose contractam, Christianos vero, sicut potuerunt, illam in Ecclesiam transtulisse, et cultu convenienti prosecutos esse.

13. Constantinum præterea, cum ecclesias ædificare cœpit, eas simul variis imaginibus et statuis argenteis Apostolorum et aliorum Sanctorum ornasse, memoriæ proditum est a Damaso Pontific., in Sylvestro, et a Paulino, epist. 12, et aliis. Ad hæc Augustinus, 22, contra Faust., c. 73, commemorat, imaginem Abrahamæ sacrificantis filium multis locis fuisse depictam, et lib. 1 de Consensu Evan-

gelistar., idem affirmat de imaginibus Christi et Apostolorum Petri et Pauli. Ambrosius etiam, epist. 57, cum Gervasio et Protasio apparuisse sibi personam gravem, *quæ similis (inquit) erat Beato Paulo, cujus me vulgum pictura docuerat*, id est, imago Pauli, quam familiarem habuisse videtur. Quod etiam de B. Chrysostomo refert Damascenus, orat. 1 de Imaginibus, dicens: *Habebat autem effigiem Apostoli Pauli in imagine, in loco, ubi propter corporis imbecillitatem quiescebat.* Gregorius etiam Nyssenus, oration. in Theodororum Martyrem, refert, certamina Sanctorum Martyrum, et eorum Præsidis Christi, tanquam in libro quodam potuisse in ecclesiis legi, coloribus artificiosis depicta. Et Sanctus Basilius, Homil. de Sancto Barlaam, quæ est 18, postquam lingua sua Martyris fortitudinem depinxit, sic concludit: *Exurgite nunc, o præclari athleticorum gestorum pictores. Mutilam ducis imaginem vestro illustrare artificio, et obscurius a me depictum coronatum athletam vestræ industriæ coloribus conspicuum reddite. Abibo certaminum ac victoriarum Martyris a vobis posita imagine victus, gaudebo tali hodie per vestram dexteritatem victoria superatus.* Et infra: *Pingatur in tabula una, et certaminum agonotheta Christus, cui sit gloria in sæculorum sæcula.*

14. Legi etiam potest Nazianzenus, orat. 23, circa principium, ubi commemorat Angelos, cum corporea forma, vestitu candido, solitos fuisse depingi, *ad significandum (inquit) naturalem ipsorum puritatem.* Et idem usus imaginum colligitur ex eodem, epist. 49 ad Olympium, et infinita alia ex Patribus et historiis afferre possemus. Quod si fortasse Protestantes prædictas historias ut incertas rejecerint, nihilominus scripta Patrum et testimonia, quæ usum imaginum supponunt et probant, negare non possunt. Deinde licet in una vel alia historia possit esse aliquis error, seu defectus veritatis, tamen ubi tot concurrunt exempla, multis et gravissimis testibus confirmata, valde temerarium esset omnia falsitatis arguere, propter solam pertinaciam propriæ opinionis, sine alia probatione. Denique licet Protestantes hæc non admittant, saltem sine ullo fundamento astruent, cultum imaginum fuisse ab antiquis inauditum.

15. *Evasio refellitur.* — Dicent fortasse, prædictis historiis et testimoniis probari quidem usum imaginum, non autem cultum vel adorationem, de qua rex præfatis in locis lo-

quitur. Advertant autem, obsecro, non quemcumque usum politicum et privatum, sed ecclesiasticum et sacrum, ex dicta traditione demonstrari, et cum eo conjunctam esse venerationem imaginum, quæ sæpe in eisdem locis expresse ostenditur. Quod quidem Patres septimæ Synodi diligentissime expendunt, et ideo, postquam in act. 7, exhibendam esse imaginibus salutationem et honorariam adorationem definissent, protinus addiderunt: *Sic enim Sanctorum nostrorum Patrum optima disciplina, et Ecclesiæ Catholicæ habet traditio; et in fine exclamavit sancta Synodus: Omnes sic credimus, hæc est fides Apostolorum, hæc est fides Patrum. Nos antiquæ Ecclesiæ legislationi insistimus, nos decreta Patrum custodimus.*

16. *Fini imaginum.* — *Oratio nullo modo tendit in imaginem, adoratio vero proxime versari circa illam potest.* — Potest autem hæc veritas ita declarari, nam imagines quidem non sunt per se ac principaliter factæ, ut adorentur, sed potius ut per eas colantur et honorentur personæ quas repræsentant, simulque ut ad sacrum templorum cultum, et ad spiritualem utilitatem fidelium inserviant. Hinc autem necessitate quadam etiam naturali rationi conformi, ortum est, ut ipsæ etiam imagines venerandæ sint, et debito honore tractandæ. Quod fieri potest duplici modo et ratione. Primo, quia in eis et per ipsas adorantur prototypa, ad quæ intentio adorantis præcipue fertur, ut Concilia Nicænum et Tridentinum declararunt. Unde fit, ut qui sic adorat Christum, verbi gratia, in imagine, id faciat simul venerando imaginem, circa illam signum venerationis exercendo, ut osculando, salutando, etc. In quo est notandum discrimen inter orationem, et adorationem: nam oratio sive mente, sive voce fiat coram imagine, nullo modo ad imaginem pertinet, neque illam (ut ita rem explicem) contingit, quia ad intelligentem solum potest immediate referri; adoratio vero, quæ per actionem corporis exhibetur, licet dirigatur ad personam, proxime exerceri potest circa rem distinctam a persona, quatenus illi conjuncta est, vel re ipsa, ut est vestis, vel thronus in quo rex sedet, vel habitudine, ut est imago, reliquiæ, et similia. Et ideo quando per hæc quasi instrumenta adorantur personæ, necesse est ut etiam ista instrumenta seu imagines aliquo modo coadorentur.

17. *Solæ intellectuales creaturæ propter se coluntur.* — Alio modo possunt et debent ima-

gines cum veneratione tractari, quoties actio aliqua circa illas exercetur, etiamsi tunc propria et formalis adoratio personæ non fiat, sed solum spectetur imago ut res quædam sacra, quæ cum debita veneratione tractanda est, sicut ad alias res sacras *reverenter accedimus*, ut septima Synodus in sua definitione dixit. Et sic etiam dixit Gregor., libr. 7, indict. 2, epistol. 5: *Sublata, cum ea, qua debitum est, veneratione, imagine Genitricis Dei, et Cruce.* Et nihilominus hæc etiam reverentia respectiva est respectu imaginis, quia tota exhibetur propter rem repræsentatam. Atque ita fit ut tota hæc veneratio imaginum sit diminuta, et secundum quid, respectu venerationis prototyporum. Et consequenter efficitur ut veneratio imaginum quorumcumque Sanctorum Angelorum, et hominum, infra Christum Dominum, non solum deficiat a vera latria, sed etiam a propria dulia simpliciter dicta, quæ est absoluta veneratio propter propriam excellentiam. Unde veneratio etiam quæ exhibetur imagini Christi, licet cum ipsius Dei adoratione sit conjuncta, non tamen est absoluta latria, prout circa imaginem versatur, sed respectiva, et secundum quid, quia tota tendit ad Deum, et in ejus excellentia fundatur. Et hac ratione interdum dicunt Patres, solas intelligentes personas esse venerandas vel adorandas, utique absolute, et propter se; aliquando vero asserunt etiam res inanimas posse adorari, cultu scilicet respectivo, et propter aliud, ut videre licet in dicta epistola Adriani ad Constantinum et Irenem, et sæpe in aliis locis ejusdem Concilii. Et sic etiam dixit Augustinus, libr. 3 de Trinit., cap. 10, *signa mirabilia operum Dei, præsertim divina virtute facta, et permanentia, et stuporem habere tanquam mirabilia, et honorem tanquam religiosa; quæ vero ab hominibus fiunt, honorem habere posse tanquam religiosa, licet stuporem non efficiant.*

18. *Venerationem imaginum esse æque antiquam atque earum usum, concluditur.* — Sic ergo intellecta hæc imaginum veneratione, recta ratione concluditur, tam esse antiquam in Ecclesia, quam est antiquus sacer imaginum usus, ut recte dixit Nicephor. Constantinopolitanus, in dialogo orthodoxo de imaginibus, apud Turrianum supra, ubi inter alia inquit: *Cum quærit hæreticus ubi scriptum sit de adoranda Christi imagine, respondendum est ibi scriptum esse ubi scriptum est, adorandum esse Christum, quia imago unum est cum prototypo, non natura, sed habitudi-*

ne, et ideo communionem etiam habet, et nominis, et honoris, modo utique prædicto. Quam doctrinam, Athanasii auctoritate et aliorum Patrum confirmat. Potest præterea idem colligi ex ipso antiquo usu sacrarum imaginum; nam in templis et altaribus collocatæ semper fuerunt, ut ex testimoniis citatis constat, et epis. 3 Adriani Papæ ad Carolum Magnum; hoc autem pertinet ad religiosum cultum, et venerationem; præsertim, quia etiam in saceris calicibus ponebantur, ut constat ex Tertulliano, in lib. de Pudicitia, cap. 7 et 10. Item in sacris litanis, et processionibus consuetum fuit, imagines crucis et Sanctorum deferri; et Beda, lib. 1 Historiæ Anglorum, cap. 25, refert, Augustinum, et socios ad prædicandum Evangelium, ingressos fuisse, *crucem pro vexillo ferentes argenteam, et imaginem Domini Salvatoris in tabula depictam.* Idem etiam ostendit usus accendendi lumina coram imaginibus, ut ex Fortunato, lib. 4 de Vita Sancti Martini, in fine, colligitur¹.

19. *Sacrarum imaginum veneratio ex miraculis comprobatur.* — Accedit sæpe probasse Deum hanc venerationem imaginum, miraculis, seu signis mirabilibus, quale fuit in illa Christi imagine Cæsareæ collocata per modum statuæ, quod ad ejus pedem quædam herba exorta, cum fimbriam ejus crescendo attingeret, vires ad pellendum morbos accipiebat, ut historici, et Patres supra allegati referunt, et Gregorius Turonensis, lib. 1 de Gloria Martyrum, cap. 21, et similia divina beneficia facta per imaginem Christi ad Abagarum missam referunt historiæ supra citatæ. Huc etiam spectat, quod sæpe sola unctione olei lampadum ardentium coram imaginibus, infirmi sanati sunt, ut constat ex Fortunato supra, et aliis. Item satis admiratione dignum est, quod Damascenus, lib. 3 de Imaginibus, circa finem, refert de Theophilo Alexandrino, qui, propter inimicitias quas cum Chrysostomo in vita gesserat, mori non est permissus, *donec allata fuit imago Chrysostomi, quam ille cum adorasset, spiritum emisit.*

20. *Imagines contumelia afficere gravissimum sacrilegium.* — Præterea imaginum sacrarum injuriæ vel contumeliæ semper sunt reputata gravissima sacrilegia contra Sanctorum et rerum sacrarum debitum cultum; ergo signum manifestum a contrariis est, cul-

¹ Notavit Baronius, anno Christi 402, n. 53.

tum eis debitum semper fuisse sacrum existimatum. Consecutio profecto evidens est. Assumptum vero colligimus imprimis ex verbis Simeonis Stylitæ, in epist. ad Imperatorem Justinum, relata in dicta septima Synodo, act. 1: *Omnem (inquit) blasphemiam excedit improbum hoc factum, quod in Deum Verbum pro nobis incarnatum, ejusque gloriosam Matrem, et venerandam, sanctamque Crucem designarunt. Nam cum videamus pias leges vestras, eos, qui imaginem aut statuum imperatoris ignominia afficiunt, extremo et justo mortis supplicio plectere, qua tandem pena puniendi sunt, qui in imaginem Domini nostri, ejusdem Matrem nefando facinore grassati sunt?* Ubi clare sentit, excedere hoc delictum injuriam civilem, etiam in personam imperatoris redundantem. Unde interdum acerbitas hujus criminis cœlesti signo monstrata est, quale fuit copia sanguinis, quæ ex imagine Crucifixi a Judæo telo confixa manavit, ut refert Sigebertus, in Chronic., anno 560; et Gregorius Turonensis, lib. 1 de Gloria Martyrum, cap. 22. Et quoddam simile ex Athanasio refertur in septima Synodo, action 4.

21. Denique iidem Patres, eisdem locis loquentes de imaginibus, eas sæpe sacras, sanctas et venerabiles vocant, et interdum verbo adorandi, interdum autem verbo venerandi aut salutandi eas utuntur, ut patet ex proxime allegatis, et ex Anastasio Sinaita, in Orat. de Sacra sinaxi, dicente, *non esse satis ingredi in ecclesiam, ac divinas imaginum Sanctorum formas, pretiosasque ac venerabiles cruces venerari, nisi etiam peccatorum sordes confessione et lacrymis abluantur.* Quam orationem in latinum conversam, Pontifici Gregorio XIII Achilles Stadius Lusitanus obtulit, ut refert Baronius, anno Christi 599, num. 9 et 10. Qui etiam, anno 636, ex actis et vita Sancti Maximi, refert pulchram historiam et colloquium inter Maximum, et quosdam legatos imperatoris ad eum missos, quod his verbis concluditur: *Postea surrexerunt omnes cum lætitiæ lacrymis, et humili reverentia inclinarunt sibi invicem, et oratio facta est. Et unusquisque eorum sancta Evangelia, et pretiosam crucem, et imaginem Dei, et Salvatoris nostri Jesu Christi, et Genitricis eius Domine nostræ Deiparæ salutarunt.* Quæ fere verba commemorat Euthymius, Sardensis Episcopus, in dicta Synodo, act. 4. Et in eis etiam expendi potest juramentum, quod actio sacra et religiosa est, super Evangelia, et imagines,

tanquam super res sacras, et religiosa veneratione dignas factum esse.

22. *Ratio naturalis imaginum venerationem commendat.* — Est ergo ex traditione Patrum manifestum, antiquam Ecclesiam cum usu imaginum earum sacram venerationem semper observasse. Et profecto ratio naturalis idem demonstrat, quia talis est honor, qualis est excellentia in qua fundatur; ratio autem venerandi imagines Christi vel Sanctorum est eadem excellentia, vel sanctitas prototyporum; ergo earum veneratio ad eundem ordinem seu ad eandem virtutem spectat, ad quam honor talium personarum pertinet, quia ad eas omnino refertur. Sicut honor imaginis regiae, regius quodammodo est, et illius injuria ad crimen læsæ majestatis pertinere censetur, quo exemplo et argumento, ut dixi, Patres et Concilia utuntur.

CAPUT XII.

OBJECTIONIBUS REGIS CONTRA IMAGINUM VENERATIONEM SATISFIT.

1. At rex Jacobus mirari non desinit, quod hominum ingenium, quæ Satanae fraus, hoc tam audax commentum Ecclesiae Christianae obtrudere attentavit¹. Vehementerque ambigit, pag. 59, an in ultimo judicio excusationes istius modi, ex illis argutiis ineptiis petita, Christo idololatriam exprobranti, probanda sint. Hæc fere sunt verba regis, quibus prudenter, et pro causæ dignitate, obviare mihi difficilius est, quam fortissimis et clarissimis rationibus aut testimoniis respondere. Nam si leviter id egero, timeo ne fidei Catholicæ causam, remissius quam par sit, agere videar; si vero tantæ verborum acerbitati eadem loquendi libertate me opponam, vereor ne inde rex alicujus offensionis occasionem sumat; ideoque satius duco, hujusmodi verba, quæ rationem ad causam pertinentem non continent, præterire, et objectionibus quas rex inuit, satisfacere. Prius tamen serenissimum regem monere non omittam, ut consideret quam sit securius Catholicæ Ecclesiae, Conciliis, ac Patribus antiquis simpliciter credere, quam de eorum sententia et auctoritate proprio arbitrio judicium ferre. Quamobrem iterum atque iterum humiliter obsecro, ut consilium, quod aliis præbet, sibi accipiat, medi-

¹ In Præfat., pag. 49.

teturque attentissime, quam rationem, vel (ut ipse loquitur) defensionem aut excusationem in ultimo judicio Christus Servator noster accepturus est, an illius qui in Deo, Sanctis, et eorum imaginibus colendis, vestigia Patrum sequitur, eorumque doctrinis operationes suas accommodat; an vero illius qui novos doctores antiquis præfert, et proprio judicio traditiones Patrum damnare non veretur.

2. *Objectio prima.* — *Secunda.* — *Tertia.* — At inquit rex obediendum esse Deo potius quam hominibus; Deus autem in Scripturis omnem imaginum adorationem, omnisque rei a Deo conditæ similitudinem coli vetat. Deinde omnis imago est idolum; idolum enim non est nihil, non enim nihil fuit, cui Deus cultum deferri interdixit; ergo omnis imago Dei, aut cujuscumque rei creatæ est idolum; ergo omnis adoratio imaginis est adoratio idoli, ac subinde idololatria. Tandem neque serpens æneus, neque corpus Moysis nihil erant; ille tamen contritus est, et hoc absconditum.

3. *Primæ objectioni satisfit.* — *Imaginum veneratio nullo præcepto divino positivo prohibetur.* — Respondetur, fieri non posse ut quod Ecclesiae Catholicæ definitio ac traditio approbat seu præcipit, divino præcepto contrarium sit, cum Ecclesia ab Spiritu Sancto regatur, et Spiritus Sanctus non possit sibi ipsi contraire. Negamus ergo imaginum usum et venerationem esse contrariam divino præcepto. Nam vel illud præceptum ex novo Testamento allegatur, aut ex veteri; in novo ostendi non potest, nisi fortasse existimetur inclusum in prohibitione idololatriæ, quod frivolum et vanum esse statim ostendemus. Si autem ex veteri Testamento allegetur, interrogabo rursus, utrum afferatur tanquam positivum illius legis mandatum, vel tanquam naturale. In priori enim sensu, nolumus examinare an in lege veteri fuerit tale præceptum positivum, necne, quia hoc ad dogmata fidei non pertinet. Nam illo dato, inde inferre, venerationem imaginum, quam Ecclesia approbat, esse contra divinum præceptum, judaicum continet errorem; quia si tale præceptum positivum fuit, cæremoniale fuit; aut ergo creditur nunc obligare, et hic est judaicus error; nam secundum fidem cæremonialia mortua sunt, imo et mortifera; vel creditur esse abrogatum, et sic non potest ratione illius veneratio imaginum reputari contraria divino præcepto, quia præceptum abrogatum jam non est præceptum, neque opus, illi con-

trarium, voluntati legislatoris repugnare dici potest.

4. *Nullum datur præceptum naturale imaginum venerationem prohibens.* — *Ex locis Exodi 20, et Deut. 5, nihil concludi ostenditur.* — Si vero præceptum illud reputetur naturale et morale, negamus inveniri tale præceptum in Testamento veteri. Maxime enim sumi potest ex verbis Exodi 20, et Deuter. 5: *Non facies tibi sculptile, neque similitudinem omnem, quæ est in caelo desuper, et in terra deorsum, neque eorum qui sunt in aquis sub terra.* In his autem verbis, vel non omnes rerum imagines, sed solum ordinatæ ad indebitum cultum (ut multi probabiliter credunt, etiam ex antiquis Patribus) prohibebantur; et sic quidem præceptum erat naturale; negamus tamen sub illo comprehendere Sanctorum imagines; ille enim non ad indebitum, sed ad honestissimum cultum, institutæ sunt, ut ostendimus. Vel illo præcepto omnes imagines simpliciter et absolute, et propter quemcumque usum institutæ (ut alii volunt) prohibetæ sunt, et sic præceptum non fuit naturale, et ita nihil ex illo inferri potest ad præsentis temporis obligationem, ut jam declaratum est. Et Protestantes, qui illud in hoc sensu allegant, et nihilominus esse præceptum morale affirmant, probare id certe non possunt ex Scriptura; nam in illa hoc non dicitur; apud illos autem nulla alia probatio firma est, nec nos illam admittere tenemur. Verumtamen etiam non est sufficiens conjectura, quod verba illa in promulgatione Decalogi inserantur: nam ibi etiam multis verbis proponitur præceptum tertium de observatione sabbati, quod nihilominus quoad talem temporis determinationem non morale fuit, sed cæremoniale. Deinde nullus est Sanctorum Patrum, qui illa verba, in dicto absoluto sensu intellecta, dixerit continere præceptum morale naturale, et non potius positivum illi temporis accommodatum. Denique nulla verisimili ratione ostendi potest, illam prohibitionem esse ex intrinseco dictamine legis naturalis.

5. Et certe ipse etiam rex hoc idem concedere cogitur; ait enim aliquem usum imaginum non esse prohibitum nunc, et consequenter nec naturali jure, idemque necessario fatetur de imaginum effectione; cum tamen verbum absolutum Dei fuerit: *Non facies tibi sculptile*; ergo vel per illa verba non fuit tantum prohibitum illud, quod erat per se malum, et ita continebant præceptum positivum

quod cessavit; vel, si dicatur per illa non esse prohibitum absolute facere imagines, sed facere ad venerationem, pari ratione restringi verba debent ad venerationem indebitam, seu superstitiosam. Non enim omnis veneratio imaginum de se mala est, aut honori divino contraria, ut in superioribus ostensum est, et in sequenti puncto amplius declarabitur. Et ideo qui verba illa intelligunt de absoluta prohibitione imaginum, consequenter dicunt effectiorem, et usum imaginum et statuarum ita fuisse prohibitam, ut illas per se depingere, aut fabricare non liceret; hoc autem manifestum est, non esse juris naturalis, quamvis potuerit esse positivi, quod modo non curamus, quia nihil ad præsentem causam refert.

6. *Satisfit secundæ objectioni.* — *Discrimen inter idolum et imaginem.* — *Veneratio imaginum ab idololatria longissime distat.* — In altera parte confundit rex idolum cum imagine, et in hoc fundat objectionem, quæ proinde parvi est momenti: nam sacræ imagines Christi et Sanctorum, idola non sunt, et oppositum in septima Synodo, act. 7, damnatum est. Quamvis enim simulacra gentium, quæ idola erant, revera imagines fuerint, non propterea quælibet imago idolum est, sed illa tantum quæ est Dei falsi simulacrum, ut dixit Augustinus, lib. Quæst. in librum Judic. 441. Et idem fere sensit Tertullianus, lib. de Idololatria, c. 4, dicens, *idola esse imagines earum rerum, quas colit humanus error*, quamquam hæc verba generaliora sunt, et comprehendunt omnem imaginem inventam vel propositam, ad colendum id quod non est cultu, aut veneratione dignum. Est ergo differentia inter idolum et imaginem, quod idolum est falsa imago, id est, rei quæ non est, vel quæ non est adoratione digna, ut communiter Patres de idolis scribentes interpretantur; imago autem dicitur, etiamsi veram representationem habeat. Restringendo autem generalem rationem imaginis ad sacras et ecclesiasticas imagines, de ratione illius est, ut sit de re vera et vere sancta, ac proinde vere digna adoratione. Et sic dixit Adrianus Papa, in epist. ad Constantinum et Irenem, in septima Synodo, Act. 2, *imagines tantum ob recordationem Sanctorum pingi, venerari et coli, quos clare constat seruos esse Dei, et pro nobis apud Deitatem obsecrari et intercedere.* Unde etiam constat quantum distet veneratio imaginum sacrarum ab idololatria; nam omnis cultus idololatriæ vel sistit in idolo tanquam in vero